

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ VALSTYBINĘ TEISMO PSICHIATRIJOS TARNYBĄ IR VŠĮ ROKIŠKIO PSICHIATRIJOS LIGONINĘ

2020-07-03 Nr. 4D-2020/1-512
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigoje buvo gautas Lietuvos Respublikos Seimo nario Juliaus Sabatausko persiųstas Y (toliau vadinama – Pacientas, sūnus) motinos X (toliau vadinama ir – Pareiškėja) skundas dėl Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Utenos ekspertinio skyriaus ekspertų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai atlikus ekspertizę jos sūnui, taip pat dėl VŠĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės (toliau vadinama ir – Ligoninė) gydytojo veiksmų (neveikimo), galimai pažeidžiant Paciento ir pačios Pareiškėjos teises bei nesilaikant etikos reikalavimų (toliau vadinama – Skundas).

2. Skunde, be kitų aplinkybių, Pareiškėja nurodo:

2.1. Pacientas „2018-12-24 patalpintas stacionariam priverstiniam gydymui VŠĮ Respublikinėje Vilniaus psichiatrijos ligoninėje, kai dėl ligos sutrukdė pamaldas Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčioje“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „2019-03-22 pagėrėjus būsenai ir nesant būtinosios pagalbos indikacijų tęsti gydymą stacionare išrašytas iš gydymo įstaigos į namus, pabrėžiant, kad priverstinis gydymas turėjo itin teigiamos įtakos Y psichikos sveikatos būklei“;

2.3. „[...] duomenų apie pavojingumą visuomenei VŠĮ Antakalnio poliklinikos psichikos sveikatos centro gydytojas psichiatras S. S. nepateikė“;

2.4. „2019-08-29 Vilniaus m. apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi buvo paskirta pirminė stacionari teismo psichiatrijos ekspertizė, pavedant ją atlikti Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Utenos ekspertinio skyriaus ekspertams“;

2.5. „2019-11-27 Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Utenos ekspertinio skyriaus rašte nurodoma, kad Y yra įtariamas nusikaltimo padarymu, šiuo metu serga <...>;

2.6. „[...] gyd. J. D. Vilniaus m. apylinkės teisėjai nurodė, kad išvadą dėl Y pavojingumo visuomenei iš esmės lėmė dokumentai, kurie buvo pagrindas 2018-12-27 Vilniaus miesto apylinkės teismui skirti priverstinį hospitalizavimą“;

2.7. „2019-12-16 Y buvo perkeltas į VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės I-ąjį Bendro stebėjimo sveikatos priežiūros skyrių, kuriam vadovauja l. e. skyriaus vedėjos pareigas gyd. H. B.“;

2.8. „2020-04-08 VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės rašte, pateiktame Vilniaus miesto apylinkės teismui, informuojama, kad Y psichikos būseną išlieka be esminės dinamikos“;

2.9. „[...] sūnus yra susipažinęs su teismo ekspertizės aktu ir teiktais skundais teisminėms įstaigoms. Jis nesutinka su Utenos ekspertinio skyriaus ekspertizės akto duomenimis, nes ekspertai vadovavosi tik sunkiųjų ligos epizodų medicininiais dokumentais, kuriuose, beje, tiesiogiai nenurodoma apie jo socialinį pavojingumą“;

2.10. „[...] VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės l. e. skyriaus vedėjos pareigas gyd. H. B. susitikime su manimi, kaip įstatymine atstove, elgėsi arogantiškai ir kaip medikė bendravo neprofesionaliai: kalbėjo pakeltu tonu, agresyviai nurodinėjo neiti teisiniu keliu. Teigė, kad liga yra labai baisi ir gydys ji ją kelis metus“;

2.11. „Gydytoja pakeltu tonu jam [sūnui] išrėkė liepdama pasikeisti įstatyminę atstovę, nes kitaip sūnus niekada neišeis iš šios gydymo įstaigos, mojavo raštu ir, kaip visada, stengėsi įteigti, kad esą jis nekritiškas (kad ir ką tai reikštų).“

3. Seimo kontrolieriaus prašoma:

3.1. „[...] išsiaiškinti Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Utenos ekspertinio skyriaus atliktos ekspertizės aplinkybes, kai tendencingai pasirenkama informacija apie sunkiausią ligos epizodą arba remiamasi medicininės dokumentacijos duomenimis, dar iki veikos įvykdymo“;

3.2. „[...] pagalbos, apginant sergantį žmogų, nutraukiant medikės terorą prieš negalintį apsiginti ligonį, ir išsiaiškinti, ar gali VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninėje dirbti minėta l. e. skyriaus vedėjos pareigas gyd. H. B. su dvasinę negalią turinčiais pacientais [...]“.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos

4. Su Skunde nurodytomis aplinkybėmis susijusios Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos:

4.1. Seimo kontrolierių įstatymo:

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

„2. Pareigūnas – valstybės ir savivaldybių institucijos ar įstaigos tarnautojas, taip pat kitas darbuotojas, atliekantis viešojo administravimo funkcijas; viešosios įstaigos bei nevyriausybinių organizacijų, kurioms įstatymų nustatyta tvarka suteikti viešojo administravimo įgaliojimai, darbuotojas, turintis administravimo įgaliojimus nepavaldiems asmenims; valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis įstatymų nustatytas valstybės suteiktas funkcijas“;

3 straipsnis. Seimo kontrolierių veiklos tikslai

„Seimo kontrolierių veiklos tikslai: [...] 2) skatinti pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, atliekant nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas; [...]“;

12 straipsnis. Seimo kontrolierių tiriama skundai

„1. Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje“;

17 straipsnis. Atsisakymas nagrinėti skundą

„1. Seimo kontrolierius ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo skundo gavimo dienos priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, apie tai informuodamas pareiškėją, jeigu: [...] 3) skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso Seimo kontrolieriaus kompetencijai; [...] 6) padaro išvadą, kad skundą nagrinėti tikslinga kitoje institucijoje ar įstaigoje. [...] 4. Jeigu skundo tyrimo metu paaiškėja šio straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, skundo tyrimas nutraukiamas [...]“;

19¹ straipsnis. Nacionalinė prevencijos institucija

„1. Seimo kontrolierių įstaiga yra laikoma nacionaline prevencijos institucija pagal Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą. 2. Siekdami užkirsti kelią kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui, Seimo kontrolieriai prevencijos tikslais nuolat lankosi laisvės apribojimo vietose. 3. Laisvės apribojimo vieta yra bet kuri Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausanti ar jos kontroliuojama vieta, kurioje asmenų laisvė yra arba gali būti apribota, vadovaujantis valdžios įstaigos sprendimu ar jai paraginus arba su jos pritarimu ar sutikimu. Laisvės apribojimo vietomis laikytinos: [...] 4) psichiatrijos įstaigos; [...]“;

19² straipsnis. Nacionalinė žmogaus teisių institucija

„1. Seimo kontrolierių įstaiga yra nacionalinė žmogaus teisių institucija. 2. Skatindami pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms bei bendradarbiaudami su valstybės ir savivaldybių institucijomis, įstaigomis, pilietine visuomene, socialiniais partneriais, tarptautinėmis organizacijomis žmogaus teisių ir laisvių klausimais, Seimo kontrolieriai atlieka šias funkcijas: 1) atlieka žmogaus teisių stebėseną Lietuvoje ir rengia žmogaus teisių padėties ataskaitas; 2) vykdo informacijos apie žmogaus teises sklaidą ir visuomenės švietimą žmogaus teisių klausimais; 3) pristato žmogaus teisių padėties Lietuvoje vertinimą tarptautinėse organizacijose ir teikia joms informaciją pagal Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatytus įsipareigojimus; 4) teikia siūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms žmogaus teisių klausimais; 5) siekia nacionalinių teisės aktų suderinimo su Lietuvos Respublikos tarptautiniais įsipareigojimais žmogaus teisių srityje; 6) inicijuoja tyrimus dėl esminių žmogaus teisių problemų“;

22 straipsnis. Seimo kontrolieriaus sprendimai

„1. Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, priima sprendimą: 1) pripažinti skundą pagrįstu; 2) atmesti skundą; 3) nutraukti skundo tyrimą. [...] 3. Skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais.“

4.2. Baudžiamojo proceso kodekso:

404 straipsnis. Asmenys, turintys teisę apskųsti teismo nutartį

„Teismo nutartį taikyti priverčiamąją medicinos priemonę turi teisę apskųsti apeliacine ir kasacine tvarka asmuo, kurio byla buvo nagrinėjama, jo atstovas pagal įstatymą, šeimos nariai ar artimieji giminaičiai, gynėjas, nukentėjęsysis, jo atstovas ir prokuroras. Apeliaciniai ir kasaciniai skundai paduodami ir nagrinėjami pagal šio Kodekso VI ir VIII dalyse nustatytas taisykles“;

405 straipsnis. Priverčiamosios medicinos priemonės taikymo pratęsimas, jos rūšies pakeitimas ar panaikinimas

„1. Taikydamas priverčiamąją medicinos priemonę, teismas nenustato jos taikymo laiko. Ji taikoma, kol asmuo pasveiksta arba pagerėja jo psichikos būklė bei išnyksta jo pavojingumas. 2. Teismas ne rečiau kaip kartą per šešis mėnesius privalo spręsti dėl priverčiamosios medicinos priemonės taikymo pratęsimo, rūšies pakeitimo ar panaikinimo. 3. Teismas išnagrinėja ir išsprendžia

priverčiamosios medicinos priemonės taikymo pratęsimo, rūšies pakeitimo ar panaikinimo klausimus pagal sveikatos priežiūros įstaigos išvadą ir priima vieną iš šių nutarčių: 1) pratęsti priverčiamosios medicinos priemonės taikymą, – jeigu asmens sveikatos būklė nepasikeitė; 2) pakeisti pirmiau taikytos priverčiamosios medicinos priemonės rūšį, – jeigu asmens sveikatos būklė pasikeitė; 3) panaikinti taikytą priverčiamąją medicinos priemonę, – jeigu asmuo pasveiko ir išnyksta reikalas tokią priemonę taikyti. 4. Dėl priverčiamosios medicinos priemonės pratęsimo, rūšies pakeitimo ar panaikinimo sprendžia teismas pagal šios priemonės taikymo vietą. Sprendžiant šį klausimą, teismo posėdyje turi dalyvauti išvadą apie asmens sveikatos būklę pateikusios sveikatos priežiūros įstaigos atstovas. Teisėjas turi teisę reikalauti, kad į posėdį būtų pristatytas asmuo, kuriam pratęsiama, keičiama ar panaikinama priverčiamoji medicinos priemonė, jeigu pagal gydytojų komisijos išvadą tam neklaido jo ligos pobūdis. Apie posėdžio vietą ir laiką teismas privalo pranešti šio Kodekso 404 straipsnyje nurodytiems asmenims. Šių asmenų neatvykimas nagrinėti klausimą neklaido. 5. Priverčiamųjų medicinos priemonių taikymas pratęsiamas, jos pakeičiamos ar panaikinamos teismo nutartimi. 6. Teismo nutartis pratęsti, pakeisti ar panaikinti priverčiamąją medicinos priemonę turi teisę šio Kodekso X dalyje nustatyta tvarka apskūsti šio Kodekso 404 straipsnyje išvardyti asmenys [...].“

4.3. Teismo ekspertizės įstatymo:

5 straipsnis. Teismo ekspertų veiklos principai, atsakomybė už Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimus ir skundų nagrinėjimas

„1. Teismo ekspertų veikla turi būti grindžiama nepriklausomumo, profesionalumo, profesinių sprendimų skaidrumo, sąžiningumo, nešališkumo, pagarbos teisės aktams ir asmenų teisėms, konfidencialumo, teisingumo ir tyrimo išsamumo principais. Šių principų turinys apibrėžiamas Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse. Teismo ekspertų profesinės etikos kodeksą tvirtina Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba. 2. Fizinį ar juridinių asmenų, kitų organizacijų ar jų padalinių skundus (pranešimus) dėl Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų (toliau – skundus) nagrinėja Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba, vadovaudamasi teisingumo ministro patvirtintu darbo reglamentu. Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba nenagrinėja skundų dėl teismo ekspertų proceso veiksmų. 3. Skundus Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba nagrinėja posėdžiuose, kurie rengiami ne rečiau kaip kartą per ketvirtį. 4. Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba, atlikdama šiame straipsnyje nustatytas funkcijas, susijusias su skundų nagrinėjimu, turi teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, taip pat registru, valstybės informacinių sistemų, fizinių ar juridinių asmenų šioms funkcijoms atlikti reikalingą informaciją, duomenis (įskaitant fizinio asmens ir teismo eksperto asmens duomenis) ir paaiškinimus, dokumentus ar dokumentų nuorašus. Teismo ekspertizės įstaigos ir šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nurodytos kvalifikaciją suteikiančios institucijos pagal kompetenciją privalo pateikti Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybai informaciją ir paaiškinimus, ar ekspertiniai tyrimai buvo atlikti pagal kvalifikaciją ir tai sričiai taikomų teisės aktų reikalavimus. 5. Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba, nustačiusi Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų, turi teisę priimti šiuos sprendimus: 1) pareikšti įspėjimą; 2) pareikšti viešą įspėjimą, apie kurį paskelbiama teismo ekspertų sąrašė. Šis viešas įspėjimas teismo ekspertų sąrašė skelbiamas vienus metus; 3) siūlyti teisingumo ministrui išbraukti teismo ekspertą iš teismo ekspertų sąrašo. 6. Šio straipsnio 5 dalyje nurodyti sprendimai nepriimami, jeigu nuo Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų padarymo dienos praėjo daugiau kaip treji metai. 7. Šio straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktuose nurodyti sprendimai galioja vienus metus nuo jų įsiteisėjimo dienos. Šio straipsnio 5 dalies 1 punkte nurodyto sprendimo apskundimas nesustabdo jo galiojimo. 8. Šio straipsnio 5 dalies 1 punkte nurodytas sprendimas įsiteisėja jo priėmimo dieną. Šio straipsnio 5 dalies 2 ir 3 punktuose nurodyti sprendimai įsiteisėja pasibaigus jų apskundimo terminui, jeigu jie nebuvo apskūsti. 9. Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos sprendimai gali būti skundžiami teismui

Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. 10. Jeigu nagrinėjant skundus Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybai kyla pagrįstų abejonių dėl teismo eksperto kvalifikacijos, ji turi teisę siūlyti teismo ekspertizės įstaigos vadovui arba šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nurodytai kvalifikaciją suteikiančiai institucijai svarstyti kvalifikacijos, kurios pagrindu asmuo buvo įrašytas į teismo ekspertų sąrašą, patikrinimo klausimą. Šis Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos siūlymas yra pagrindas teismo ekspertizės įstaigos vadovui arba šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nurodytai kvalifikaciją suteikiančiai institucijai spręsti dėl kvalifikacijos, kurios pagrindu asmuo buvo įrašytas į teismo ekspertų sąrašą, patikrinimo. 11. Teismo ekspertizės įstaigos vadovas arba šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nurodyta kvalifikaciją suteikusi institucija ne vėliau kaip per mėnesį nuo siūlymo gavimo dienos informuoja Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybą ir teismo ekspertą apie priimtą sprendimą patikrinti ar atsisakyti patikrinti teismo eksperto kvalifikaciją, kurios pagrindu asmuo buvo įrašytas į teismo ekspertų sąrašą. Apie patikrinimo rezultatus Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba ir teismo ekspertas, kurio kvalifikacija buvo patikrinta, informuojami ne vėliau kaip per penkias darbo dienas nuo sprendimo, kuris priimamas atlikus patikrinimą, priėmimo dienos. 12. Teismo eksperto, kuriam kvalifikacija buvo suteikta šio įstatymo 8 straipsnyje nustatyta tvarka, kvalifikacijos patikrinimas pagal Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos siūlymą vykdomas taikant *mutatis mutandis* šio įstatymo 8 ir 9 straipsnių nuostatas. Teismo eksperto, kuriam kvalifikacija buvo suteikta šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka, kvalifikacijos patikrinimo pagal Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos siūlymą tvarką nustato šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nurodytos kvalifikaciją suteikiančios institucijos. Šios institucijos, atlikdamos šioje dalyje nustatytą kvalifikacijos patikrinimo funkciją, turi teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, taip pat registru, valstybės informacinių sistemų, fizinių ar juridinių asmenų šiai funkcijai atlikti reikalingą informaciją, duomenis (įskaitant fizinio asmens ir teismo eksperto asmens duomenis) ir paaiškinimus, dokumentus ar dokumentų nuorašus.“

4.4. Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo:

3 straipsnis. Psichikos sveikatos priežiūros principai

„Psichikos sveikatos priežiūra vykdoma vadovaujantis šiais principais: 1) atitikties asmens ir psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento poreikiams; šis principas reiškia, kad asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos atsižvelgiant į biologinius, psichologinius ir socialinius paciento poreikius; 2) bendradarbiavimo; šis principas reiškia, kad visuomenės psichikos sveikatos priežiūra vykdoma ir asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos bendradarbiaujant su socialinių paslaugų įstaigomis, švietimo įstaigomis, mokslo ir studijų institucijomis, savivaldybėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis, valstybės institucijomis ir įstaigomis; 3) psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento teisių apsaugos; šis principas reiškia, kad asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos tokiomis sąlygomis, kuriomis mažiausiai varžomos psichikos ir elgesio sutrikimų turinčių pacientų galimybės įgyvendinti savo teises ir tenkinti savo poreikius; 4) kompleksškumo; šis principas reiškia, kad specialistų grupė teikia įvairias asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugas, geriausiai tenkinančias psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento ir jo šeimos poreikius; 5) įtraukties; šis principas reiškia, kad teikiant asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugas pirmiausia taikomos priemonės, sudarančios sąlygas psichikos ir elgesio sutrikimų turintiems pacientams gyventi šeimoje ir bendruomenėje, didinti jų įtrauktį į visuomenės gyvenimą ir išsaugoti bei skatinti jų savarankiškumą; 6) minimalios intervencijos; šis principas reiškia, kad, jeigu pacientui nereikia skubaus gydymo vaistais ir (ar) invazinių, ir (ar) intervencinių procedūrų, asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos pirmiausia taikant neinvazines ir neintervencines procedūras arba pagalbos ne vaistais priemonės, o jeigu jų nepakanka, – gydymą vaistais ir (ar) invazines, ir (ar) intervencines procedūras“;

8 straipsnis. Psichikos ir elgesio sutrikimų turinčių pacientų teisės

„1. Jeigu kituose įstatymuose nenustatyta kitaip, hospitalizuoti psichikos ir elgesio sutrikimų turintys pacientai, be kituose įstatymuose nustatytų teisių, turi teisę: 1) bendrauti su kitais asmenimis (tarp jų ir su kitais pacientais), naudotis interneto prieiga, telefonu ir kitomis ryšio priemonėmis; 2) susitikti su lankytojais, savo atstovu pagal įstatymą arba pagal pavedimą (toliau – atstovas) ir asmeniui, kuris teikia jam pagalbą pagal pagalbos priimti sprendimus sutartį (toliau – pagalbą priimant sprendimus teikiantis asmuo), be pašalinių asmenų; 3) siųsti ir gauti privačius ar viešus pareiškimus, skundus, prašymus, laiškus, kurie neturi būti kitų asmenų skaitomi ir cenzūruojami; 4) pirkti ir gauti reikalingiausias daiktus, kuriais jie naudosis hospitalizavimo metu; 5) skaityti, sportuoti ir kitaip leisti laisvalaikį; 6) kiekvieną dieną pasivaikščioti gryname ore; 7) užsiimti jų individualius poreikius atitinkančia veikla, kuri padėtų reabilituotis ir grįžti į visuomenę; 8) pabūti vieni; 9) atlikti religines apeigas. 2. Psichikos sveikatos priežiūros įstaiga hospitalizuoto psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento prašymu privalo padėti jam susisiekti su savo atstovu, artimaisiais ar pagalbą priimant sprendimus teikiančiu asmeniu. 3. Šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų psichikos ir elgesio sutrikimų turinčių pacientų teisių įgyvendinimo tvarka nustatoma psichikos sveikatos priežiūros įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse“;

13 straipsnis. Priverstinai hospitalizuojamo ir priverstinai gydomo psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento informavimas ir teisės

„1. Gydytojas psichiatras nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pradžios, privalo žodžiu ir raštu informuoti psichikos ir elgesio sutrikimų turintį pacientą jam suprantama forma ir būdais ir jo atstovą ar pagalbą priimant sprendimus teikiantį asmenį apie hospitalizavimo teisinį pagrindą, priežastis, tikslus, trukmę, psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento teises, taikomą gydymą ir tai, kad kreiptasi į teismą dėl psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pratęsimo. 2. Psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas ir jo atstovas ar pagalbą priimant sprendimus teikiantis asmuo raštu supažindinami su teismui siunčiamu prašymu pratęsti psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento priverstinį hospitalizavimą ir (ar) priverstinį gydymą, o su teismo sprendimu dėl psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pratęsimo – nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 24 valandas nuo teismo sprendimo gavimo psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje dienos. 3. Psichikos sveikatos priežiūros įstaiga turi sudaryti sąlygas teismui įteikti procesinius dokumentus priverstinai hospitalizuotam ir (ar) priverstinai gydomam psichikos ir elgesio sutrikimų turinčiam pacientui asmeniškai, išskyrus atvejus, kai jis neturi civilinio procesinio veiksnio. 4. Psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas ir jo atstovas ar pagalbą priimant sprendimus teikiantis asmuo turi teisę dalyvauti ir būti išklaustyti šio įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje nurodytų asmenų kartu arba vieno iš jų ir teismo, kai sprendžiamas jo priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo klausimas. Psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento dalyvavimas teismo posėdyje sprendžiant jo priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo klausimą yra privalomas. Jeigu psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento dalyvavimas teismo posėdyje nėra įmanomas dėl jo fizinės ir (ar) psichikos sveikatos būklės, jam turi būti sudaryta galimybė būti išklaustytam teisėjo psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje arba nuotolinės apklausos būdu. Psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento dalyvavimas teismo posėdyje gali būti ribojamas tik teismo, nurodant priežastis. 5. Psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas turi teisę į papildomą psichikos sveikatos būklės įvertinimą, atliekamą trijų gydytojų psichiatrių, nesusijusių su psichikos sveikatos priežiūros įstaiga, kurioje psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas priverstinai hospitalizuotas ir (ar) priverstinai gydomas. Šis įvertinimas organizuojamas psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento ar jo atstovo prašymu sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, jeigu priverstinai hospitalizuotas ir (ar) priverstinai gydomas psichikos ir elgesio sutrikimų turintis

pacientas ar jo atstovas sutinka už jį mokėti pats. 6. Priverstinai hospitalizuojamas (hospitalizuotas) psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas ir (ar) jo atstovas turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos, padarytos dėl neteisėto psichikos sveikatos priežiūros įstaigos sprendimo priverstinai hospitalizuoti ir (ar) priverstinai gydyti, atlyginimo.“

4.5. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo:

23 straipsnis. Teisė pateikti skundą dėl paciento teisių pažeidimo (išskyrus dėl paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo)

„1. Pacientas asmens sveikatos priežiūros įstaigai, kurioje, jo manymu, buvo pažeistos jo teisės, ne vėliau kaip per vienus metus nuo dienos, kai sužino, kad jo teisės pažeistos, bet ne vėliau kaip per 3 metus nuo teisių pažeidimo dienos, turi teisę pateikti skundą, išskyrus atvejus, kai dėl jo teisių pažeidimo padaryta žala, dėl kurios atlyginimo kreipiamasi šio įstatymo 24 straipsnyje nustatyta tvarka. 2. Skundai gali būti pateikiami tiesiogiai (atvykus į asmens sveikatos priežiūros įstaigą), per atstumą (registruotu paštu, per kurjerį, siunčiami elektroniniu paštu, kitomis elektroninio ryšio priemonėmis, užtikrinančiomis galimybę nustatyti skundą teikiančio asmens tapatybę). Skunde turi būti nurodytos paciento teisės, kurias, jo manymu, asmens sveikatos priežiūros įstaiga pažeidė, tai pagrindžiančios aplinkybės ir paciento reikalavimai pašalinti jo teisių pažeidimą. Prie skundo turi būti pridedami dokumentai (jeigu pacientas juos turi), patvirtinantys skunde nurodytas aplinkybes ir pagrindžiantys skunde nurodytus reikalavimus. Jeigu skundą pateikia paciento atstovas, prie jo taip pat pridedamas atstovavimą liudijantis dokumentas. Išsamius skundui ir dokumentams, teikiamiems su skundu, keliamus reikalavimus nustato sveikatos apsaugos ministras. 3. Jeigu kartu su skundu pateikti ne visi, netinkamai įforminti dokumentai, kurie turi būti teikiami su skundu, ir (ar) juose ir (arba) skunde pateikta ne visa ir (ar) netiksli informacija, asmens sveikatos priežiūros įstaiga ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo skundo gavimo asmens sveikatos priežiūros įstaigoje dienos skundą pateikusiam asmeniui nurodo nustatytus trūkumus ir informuoja, kad per 30 dienų nuo skundą pateikusio asmens informavimo apie nustatytus trūkumus dienos nepašalinus trūkumų skundas nebus nagrinėjamas ir kad tokiu atveju pacientas turi teisę skundą asmens sveikatos priežiūros įstaigai pateikti iš naujo. 4. Skundai nenagrinėjami ir gražinami juos pateikusiam asmeniui nurodant gražinimo priežastis šiais atvejais: 1) kartu su skundu pateikti ne visi, netinkamai įforminti dokumentai, kurie turi būti teikiami su skundu, ir (ar) juose ir (arba) skunde pateikta ne visa ir (ar) netiksli informacija ir skundą pateikęs asmuo per šio straipsnio 3 dalyje nurodytą terminą neįvykdė reikalavimo ištaisyti trūkumus; 2) skundas parašytas neįskaitomai. 5. Pacientas su skundu dėl jo pažeistų teisių, susijusių su asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu ir kokybe, gynimo turi teisę kreiptis į Valstybinę akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybą prie Sveikatos apsaugos ministerijos, dėl jo pažeistų teisių, susijusių su privalomojo sveikatos draudimo klausimais, gynimo – į Valstybinę ligonių kasą prie Sveikatos apsaugos ministerijos, dėl jo pažeistų teisių, susijusių su asmens sveikatos priežiūros paslaugų atitiktimi bioetikos reikalavimams, gynimo – į Lietuvos bioetikos komitetą. Į šioje dalyje nurodytas institucijas pacientas turi teisę kreiptis, tik jeigu nesutinka su asmens sveikatos priežiūros įstaigos, kurioje, jo manymu, jo teisės buvo pažeistos, sprendimu, priimtu išnagrinėjus jo skundą, arba jeigu jo skundas asmens sveikatos priežiūros įstaigoje nepriimamas nagrinėti, išskyrus šio straipsnio 4 dalyje nurodytus atvejus, arba jeigu jo skundas neišnagrinėjamas per šio straipsnio 6 dalyje nustatytą terminą. Šioje dalyje nurodytais atvejais pacientas turi teisę kreiptis ir tiesiai į teismą, taip pat skusti teismui šioje dalyje nurodytų institucijų veiksmus ar neveikimą nagrinėjant jo skundą. 6. Asmens sveikatos priežiūros įstaiga paciento skundą turi išnagrinėti ir raštu pranešti pacientui arba, jeigu skundą pateikė paciento atstovas, – paciento atstovui nagrinėjimo rezultatus ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo skundo gavimo asmens sveikatos priežiūros įstaigoje dienos. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytas trūkumų šalinimo laikas į šį terminą neįskaičiuojamas. Skundai asmens sveikatos priežiūros įstaigoje

nagrinėjami neatlygintinai. 7. Informacijos apie paciento buvimą asmens sveikatos priežiūros įstaigoje, sveikatos būklę, diagnozę, prognozes ir gydymą, taip pat visos kitos asmeninio pobūdžio informacijos apie pacientą pateikimas tiesiogiai skundą nagrinėjantiems asmens sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojams yra teisėtas ir pagrįstas. Asmenys, susipažinę su šioje dalyje nurodyta informacija, privalo ją naudoti tik skundui nagrinėti ir užtikrinti jos konfidencialumą“;

24 straipsnis. Pacientui sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimas

„1. Pacientas ar kitas šio įstatymo 13 straipsnyje nurodytas asmuo (toliau kartu – kitas asmuo, turintis teisę į žalos atlyginimą), norėdamas gauti žalos atlyginimą, ne vėliau kaip per 3 metus nuo dienos, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie žalą, Vyriausybės patvirtintame Turtinės ir neturtinės žalos, atsiradusios dėl paciento sveikatai padarytos žalos, atlyginimo tvarkos apraše (toliau – Aprašas) nustatyta tvarka turi kreiptis į Komisiją [Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisija], veikiančią prie Sveikatos apsaugos ministerijos, su rašytiniu prašymu dėl žalos atlyginimo (toliau – prašymas). Komisija yra privaloma ikiteisminė institucija dėl žalos atlyginimo. Komisija prašymus nagrinėja neatlygintinai. 2. Prašymai gali būti pateikiami tiesiogiai (atvykus į Sveikatos apsaugos ministeriją) ir per atstumą (registruotu paštu, per kurjerį, siunčiami elektroniniu paštu, kitomis elektroninio ryšio priemonėmis, užtikrinančiomis galimybę nustatyti prašymą teikiančio asmens tapatybę). Prašyme turi būti nurodyta žala, prašomos atlyginti žalos dydis ir aplinkybės (faktinis pagrindas), pagrindžiančios žalą ir reikalaujamos atlyginti žalos dydį. Jeigu prašymą pateikia paciento atstovas, prie prašymo pridedamas atstovavimą liudijantis dokumentas, o jeigu prašymą pateikia kitas asmuo, turintis teisę į žalos atlyginimą, – jo teisę į žalos atlyginimą patvirtinantis dokumentas (dokumentai). Prie prašymo taip pat pridedami, jeigu pacientas juos turi, dokumentai, patvirtinantys prašyme nurodytas aplinkybes (faktinį pagrindą). Išsamius prašymui ir dokumentams, teikiamiems su prašymu, keliamus reikalavimus nustato sveikatos apsaugos ministras. 3. Jeigu kartu su prašymu pateikti ne visi, netinkamai įforminti dokumentai, kurie turi būti teikiami su prašymu, ir (ar) juose ir (arba) prašyme pateikta ne visa ir (ar) netiksli informacija, Komisija Apraše nustatyta tvarka ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo gavimo Komisijoje dienos nurodo prašymą pateikusiam asmeniui nustatytus trūkumus ir informuoja, kad per 30 dienų nuo prašymą pateikusio asmens informavimo apie nustatytus trūkumus dienos nepašalinus trūkumų prašymas nebus nagrinėjamas ir kad tokiu atveju pacientas turi teisę prašymą Komisijai pateikti iš naujo. 4. Komisija priima sprendimą atsisakyti nagrinėti prašymą ir gražina prašymą jį pateikusiam asmeniui nurodydama gražinimo priežastis šiais atvejais: 1) kartu su prašymu pateikti ne visi, netinkamai įforminti dokumentai, kurie turi būti teikiami su prašymu, ir (ar) juose ir (arba) prašyme pateikta ne visa ir (ar) netiksli informacija ir prašymą pateikęs asmuo per šio straipsnio 3 dalyje nurodytą terminą neįvykdo reikalavimo ištaisyti trūkumus; 2) prašymas neįskaitomas. 4¹. Komisijos sprendimas atsisakyti nagrinėti prašymą Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka gali būti skundžiamas Vilniaus apygardos administraciniam teismui. 5. Komisija Apraše nustatyta tvarka sprendimą dėl reikalaujamos žalos atlyginimo priima ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo prašymo gavimo Komisijoje dienos. Kai dėl objektyvių priežasčių (sudėtingas žalos nagrinėjimo atvejis, reikalinga gauti papildomas išvadas, ekspertizes, kitus sprendimui priimti būtinus dokumentus ir kt.) per šį terminą sprendimas negali būti priimtas, sveikatos apsaugos ministras Komisijos argumentuotu teikimu gali šį terminą pratęsti, bet ne ilgiau kaip dar vienam mėnesiui. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytas trūkumų šalinimo laikas į šį terminą neįskaičiuojamas. Komisijos sprendimas ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo Komisijos sprendimo priėmimo dienos pacientui ar kitam asmeniui, turinčiam teisę į žalos atlyginimą, pateikiamas tuo būdu, kuriuo buvo pateiktas prašymas, arba, jeigu prašymas pateiktas tiesiogiai, siunčiamas registruotu paštu paciento ar kito asmens, turinčio teisę į žalos atlyginimą, prašyme nurodytu adresu, taip pat išsiunčiamas paštu asmens sveikatos priežiūros įstaigai, dėl kurios teiktų asmens sveikatos priežiūros paslaugų priimtas Komisijos sprendimas [...]“;

25 straipsnis. Kreipimasis į teismą

„1. Pacientas ir kiti asmenys, turintys teisę į pacientų sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimą, per 30 dienų nuo tos dienos, kai jie sužinojo ar turėjo sužinoti apie Komisijos sprendimą, turi teisę Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą dėl paciento sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimo klausimo nagrinėjimo iš esmės. Šioje dalyje nurodytu atveju atsakovas byloje yra valstybė, atstovaujama Vyriausybės įgaliotos institucijos, o teismas, sprenddamas dėl pacientų sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimo, vadovaujasi šio įstatymo 24 straipsnio 6 dalimi [...]“

4.6. Teismų įstatymo:

1 straipsnis. Teisingumo vykdymas

„1. Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. [...] 3. Bylose teismų priimtus sprendimus gali peržiūrėti tik teismas ir tik įstatymų nustatyta tvarka“;

2 straipsnis. Teismų nepriklausomumas

„1. Teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi nuo kitų valstybės valdžios institucijų, pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų ir kitų asmenų“;

3 straipsnis. Teisėjų nepriklausomumas

„2. Teisėjai, vykdydami teisingumą, veikia nešališkai ir klauso tik įstatymų. 3. Teisėjai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi nuo proceso dalyvių, teismų administracijos, kitų teisėjų, valstybės valdžios institucijų, pareigūnų bei kitų asmenų. Teisėjams negali būti daromas joks politinis, ekonominis, psichologinis, socialinis spaudimas ar kitoks neteisėtas poveikis, kuris galėtų turėti įtakos jų sprendimams. 4. Niekas neturi teisės reikalauti, kad teisėjas atsiskaitytų dėl konkrečioje byloje priimto sprendimo. [...]“;

9 straipsnis. Teismų sprendimų privalomumas

„1. Įsiteisėję Lietuvos Respublikos teismų sprendimai yra privalomi visoms valstybės valdžios institucijoms, pareigūnams ir tarnautojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms, kitiems juridiniams bei fiziniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje [...]“

4.7. Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos 2003-07-11 įsakymu Nr. V-425, nustatyta:

1 punktas – „Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VTPT) yra Lietuvos Respublikos nacionalinės sveikatos sistemos biudžetinė įstaiga, kurios pagrindinė paskirtis yra teisės aktų nustatyta tvarka atlikti teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizes, teikti specialisto išvadas pagal prokurorų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų užduotis“;

11 punktas – „VTPT veiklos tikslai: 11.1. atlikti teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizes; 11.2. teikti specialisto išvadas pagal prokurorų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų užduotis“;

12 punktas – „VTPT, įgyvendindama šiuos tikslus, atlieka šias funkcijas: [...] 12.8. koordinuoja teismo psichiatrijos ekspertinių padalinių darbą, kontroliuoja, ar ekspertizės atliekamos laiku ir kokybiškai; [...]“

4.8. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. V-300 patvirtintuose VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės įstatuose (toliau vadinama – Įstatai) nustatyta:

„30. Įstaigos organai yra visuotinis dalininkų susirinkimas ir vienasmenis valdymo organas viešosios įstaigos vadovas – direktorius [...] 42. Įstaigos vadovas savo veikloje vadovaujasi įstatymais, kitais teisės aktais, šiais įstatais, visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimais ir pareigybės nuostatais. 43. Įstaigos vadovo kompetencijai priskiriama: 43.1. organizuoti įstaigos veiklą ir veikti įstaigos vardu santykiuose su kitais asmenimis [...]“

Išvados

5. Iš Skundo turinio nustatyta, kad Pareiškėja iš esmės skundžiasi dėl galimai pažeistų jos sūnaus (Paciento) teisių skyrus jam priverstinį gydymą, dėl VTPT ekspertų veiklos, dėl Ligoninės personalo (gydytojos H. B.) netinkamo elgesio, neobjektyvumo, taip pat dėl etikos reikalavimų neatitinkančio elgesio su Pacientu ir Pareiškėja.

6. Įvertinus Skunde nurodytas aplinkybes, pažymėtina, kad, pagal Seimo kontrolierių įstatymą, Seimo kontrolierius nagrinėdamas skundus atlieka valstybės / savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklos juridinį vertinimą, tačiau Seimo kontrolierius neturi įgaliojimų teikti vertinimą medicininio ar kitu aspektu, reikalaujančiu tam tikros srities specialiųjų žinių. Vis dėlto, pagal Seimo kontrolierių įstatymo 19² straipsnį, Seimo kontrolierių įstaiga yra nacionalinė žmogaus teisių institucija, todėl gali pasisakyti klausimais, kurie nepriskirti Seimo kontrolieriaus kompetencijai, teikti valstybės / savivaldybių institucijoms ir įstaigoms siūlymus dėl jų. Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo nuostatomis (pažymos 4.1 punktas), Seimo kontrolierius tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių *viešojo administravimo srityje* (pvz., dėl pareigūnų laiku nepriimtų sprendimų, kuriuos pagal įstatymą jie įgalioti priimti, dėl informacijos asmenims apie jų teises, priimtų sprendimų apskundimo tvarką nesuteikimo, dėl pagal kompetenciją pareiškėjams pateiktų neišsamių paaiškinimų ir pan.), tačiau Seimo kontrolierius *neatlieka ekspertų veiklos vertinimo, netiria skundų dėl darbo teisinių santykių, netikrina teismų priimtų sprendimų, nuosprendžių ir nutarčių pagrįstumo ir teisėtumo, taip pat nevykdo funkcijų, kurių vykdymas priskirtas kitoms institucijoms*. Vienas iš Seimo kontrolierių veiklos tikslų yra vykdyti nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas (Seimo kontrolierių įstatymo 19² straipsnis), todėl Seimo kontrolierius, įvertinęs Skunde nurodytas aplinkybes žmogaus teisių aspektu ir skatindamas pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, gali pasisakyti dėl įžvelgiamų galimų žmogaus teisių pažeidimų bei teikti siūlymus dėl šių pažeidimų ir jų priežasčių šalinimo.

Kartu informuojama, kad į Skunde nurodytas aplinkybes taip pat bus atsižvelgta ateityje, vykdant nacionalinės prevencijos institucijos funkcijas (Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnis), planuojant vizitus laisvės apribojimo vietose bei atliekant patikrinimą Ligoninėje.

7. Pažymėtina, kad priverstinis gydymas skiriamas teismo sprendimu (nutartimi), kuri gali būti skundžiama griežtai laikantis teisės aktų nustatytos apskundimo tvarkos. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą, asmuo, dėl kurio priimta teismo nutartis dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo, nesutikdamas su ja, savo teises gali ginti apskūsdamas ją aukštesnės instancijos teismui specialiąja nustatyta tvarka, kuri turi būti išaiškinta pačioje žemesnės instancijos teismo priimtoje nutartyje. Teismo nutartis taikyti priverčiamąją medicinos priemonę turi teisę apskūsti apeliacine ir kasacine tvarka ne tik asmuo, kurio byla buvo nagrinėjama, bet ir jo atstovas pagal įstatymą, šeimos nariai ar artimieji giminaičiai, gynėjas, nukentėjusysis, jo atstovas ir prokuroras (pažymos 4.2 punktas). Skundžiant sprendimą Pacientas (jo atstovas, gynėjas), naudodamasis dalyvaujančio byloje asmens teisėmis, turėjo teisę nurodyti visas šiame Skunde pateiktas aplinkybes ir argumentus dėl galimai netinkamai atliktos ekspertizės ir nustatytos sveikatos būklės. Taip pat juos galima pateikti ir

kreipiantis į teismą su prašymu dėl paciento gydymo, laikymo sąlygų ir režimo pakeitimo pasikeitus aplinkybėms (pažymos 4.2 punktą).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Seimo kontrolierius nedaro įtakos teismų (teisėjų) veiklai vykdamas teisingumo funkciją. Teisėjai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi nuo proceso dalyvių, teismų administracijos, kitų teisėjų, valstybės valdžios institucijų, pareigūnų bei kitų asmenų. Teisėjams negali būti daromas joks politinis, ekonominis, psichologinis, socialinis spaudimas ar kitoks neteisėtas poveikis, kuris galėtų turėti įtakos jų sprendimams arba pažeistų jų nepriklausomumą. Be to, įsiteisėję Lietuvos Respublikos teismų sprendimai yra privalomi visoms valstybės valdžios institucijoms, pareigūnams ir tarnautojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms, kitiems juridiniams bei fiziniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje (pažymos 4.6 punktą). Atsižvelgiant į tai, Seimo kontrolierius negali ir vertinti, ar teismas tinkamai atliko Paciento galimai padaryto teisės pažeidimo kvalifikavimą, taip pat negali spręsti klausimų dėl priverstinio gydymo skyrimo. Kreiptis į teismą gali tik suinteresuotas asmuo privalomai laikydamasis teisės aktais nustatytos tvarkos.

8. Atsižvelgiant į tai, kad Pareiškėja Skunde kelia klausimus dėl galimų Paciento teisių pažeidimų, atkreiptinas dėmesys, kad taikant priverstinį gydymą (hospitalizavimą) turi būti laikomasi Psichikos sveikatos priežiūros įstatyme nustatytų principų, t. y. atitikties asmens ir psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento poreikiams, bendradarbiavimo, psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento teisių apsaugos, kompleksiskumo, įtraukties ir minimalios intervencijos, taip pat turi būti užtikrintos šiame įstatyme nustatytos pacientų teisės, pvz.: žodžiu ir raštu būti informuotam apie hospitalizavimo teisinį pagrindą, priežastis, tikslus, trukmę, paciento teises, taikomą gydymą ir tai, kad kreiptasi į teismą dėl paciento priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pratęsimo; raštu būti supažindintam su teismui siunčiamu prašymu pratęsti priverstinį hospitalizavimą ir su teismo sprendimu dėl priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pratęsimo; dalyvauti teismo posėdyje sprendžiant klausimą dėl paciento priverstinio gydymo (hospitalizavimo); dalyvauti ir būti išklaustyti sprendžiant paciento priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo klausimą; teisė į papildomą psichikos sveikatos būklės įvertinimą (pažymos 4.4 punktą).

Iš Skundo turinio nėra aišku, ar Paciento teisė dalyvauti ir būti išklaustyti sprendžiant jo priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo klausimą buvo užtikrinta tinkamai, todėl tikslinga kreiptis į Ligoninę, kad būtų pateikti paaiškinimai (prireikus, atliktas papildomas Paciento psichikos sveikatos būklės įvertinimas).

Kadangi Pareiškėja, be kita ko, Skunde kelia klausimą ir dėl galimai netinkamo Paciento sveikatos būklės vertinimo sveikatos priežiūros įstaigoje, galimai nepagrįsto (nesant būtinumo) laikymo ir gydymo sveikatos priežiūros įstaigoje, paaiškiname, kad, pagal nustatytą teisinį reguliavimą, pacientas turi teisę į papildomą psichikos sveikatos būklės įvertinimą, atliekamą trijų gydytojų psichiatrų, nesusijusių su psichikos sveikatos priežiūros įstaiga, kurioje psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas priverstinai hospitalizuotas ir (ar) priverstinai gydomas. Šis įvertinimas organizuojamas psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento ar jo atstovo prašymu sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, jeigu pacientas ar jo atstovas sutinka už jį mokėti pats (pažymos 4.4 punktą), todėl tikslinga kreiptis į Sveikatos apsaugos ministeriją (toliau vadinama ir – SAM), kad būtų pateikti paaiškinimai dėl Paciento psichikos sveikatos būklės papildomo įvertinimo atlikimo tvarkos bei reikalavimų.

9. Pirmiau nurodytų aplinkybių kontekste vertėtų pažymėti, kad priverčiamoji medicinos priemonė taikoma tol, kol asmuo pasveiksta arba pagerėja jo psichikos būklė bei išnyksta jo pavojingumas. Klausimas dėl priverčiamosios medicinos priemonės taikymo pratęsimo, rūšies

pakeitimo ar panaikinimo turi būti sprendžiamas ne rečiau kaip kartą per šešis mėnesius. Teismas išnagrinėja ir išsprendžia priverčiamosios medicinos priemonės taikymo pratęsimo, rūšies pakeitimo ar panaikinimo klausimus pagal sveikatos priežiūros įstaigos išvadą (pažymos 4.2 punktas). Peržiūrint šį klausimą pacientas (jo atstovas) turi teisę naudotis visomis įstatymo suteiktomis teisėmis, taip pat teikti paaškinimus / nesutikimus ir pan., kuriuos teismas turi įvertinti. Teismui nustačius paciento (atstovo) procesinių teisių pažeidimus skundžiamas sprendimas gali būti panaikintas.

10. Jeigu Pacientas ir (arba) jo atstovas išvelgė, kad dėl priverstinio gydymo (hospitalizavimo) Pacientui padaryta žala, jis turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos, padarytos dėl šio neteisėto sprendimo, atlyginimo. Pacientų ir kitų asmenų, turinčių teisę į pacientų sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimą, skundams, susijusiems su žalos atlyginimu, nagrinėti yra nustatyta privaloma ikiteisminė skundų nagrinėjimo tvarka (Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 24 straipsnio 1 dalis). Skundais, susijusiais su žalos atlyginimu, *pirmiausia kreipiamasi į Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisiją prie Sveikatos apsaugos ministerijos* (toliau vadinama ir – Komisija). Be to, pacientas ir kiti asmenys, turintys teisę į pacientų sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimą, per 30 dienų nuo tos dienos, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie Komisijos sprendimą, turi teisę dėl paciento sveikatai padarytos žalos (turtinės ir neturtinės) atlyginimo Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą (pažymos 4.5 punktas).

11. Įvertinus Skunde keliamą problemą dėl Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau vadinama ir –VTPT) Utenos ekspertinio skyriaus ekspertų galimai netinkamai atliktos ekspertizės atkreiptinas dėmesys į VTPT priskirtas funkcijas šiuo aspektu. Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba yra valstybės biudžetinė įstaiga, kurios veiklos tikslai – atlikti teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizes, taip pat teikti specialisto išvadas pagal prokurorų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų užduotis (pažymos 4.7 punktas). Įgyvendindama šiuos tikslus VTPT, be kita ko, *koordinuoja teismo psichiatrijos ekspertinių padalinių darbą, kontroliuoja, ar ekspertizės atliekamos laiku ir kokybiškai*. Asmenų skundus ar pranešimus dėl Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų nagrinėja Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba (toliau vadinama ir – Taryba), tačiau Taryba nenagrinėja skundų dėl teismo ekspertų proceso veiksmų (pažymos 4.3 punktas). Atsižvelgęs į Skundo aplinkybes Seimo kontrolierius mano esant tikslinga kreiptis į VTPT, kad ji atkreiptų dėmesį į Pareiškėjos nurodytas aplinkybes, jas įvertintų, prireikus kreiptųsi į Pareiškėją dėl papildomų dokumentų ir (arba) informacijos pateikimo bei esant pagrindui perduotų Pareiškėjos kreipimąsi (ir kitus dokumentus) Tarybai sprendimui pagal kompetenciją priimti, kartu ir įvertintų poreikį patikrinti ekspertų kvalifikaciją.

12. Skunde nurodyta, kad VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninėje l. e. skyriaus vedėjos pareigas gydytoja H. B. su Pareiškėja elgiasi arogantiškai, bendrauja neprofesionaliai, pakeltu tonu, apie Pacientą atsiliepia neigiamai ir nepagarbiai. Įvertinus pirmiau nurodytą aplinkybę, pažymėtina, kad gydytojos veiklos vertinimą gali atlikti darbdavys (tiesioginis vadovas). Vertinti įstaigos darbuotojų vykdomas funkcijas, veiklą, skirti (neskirti) drausminio poveikio priemones turi teisę asmuo, atliekantis darbdavio funkcijas, kuris priima ir atleidžia darbuotojus. Tai yra susiję su darbo santykiais, kurių Seimo kontrolierius nenagrinėja. VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės veiklą organizuoja direktorius, kuris, kaip darbdavys, yra atsakingas už darbo įstatymų ir kitų teisės aktų laikymąsi šioje įstaigoje (pažymos 4.9 punktas), taip pat darbo organizavimą taip, kad nebūtų pažeidžiamos pacientų ir jų atstovų teisės, būtų laikomasi gydytojams keliamų etikos reikalavimų, todėl

Ligoninės direktoriui teiktina rekomendacija – įvertinti Skunde aprašytus gydytojos H. B. veiksmus, atlikti patikrinimą, pateikti Seimo kontrolieriui ir Pareiškėjai išvadą bei imtis priemonių gerinti VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės darbuotojų bendravimo su pacientais, jų lankytojais kultūrą ir šios įstaigos vidaus mikroklimatą.

13. Atsižvelgiant į Skunde keliamų problemų pobūdį (darbo santykiai, ekspertų veikla, teismų sprendimų peržiūrėjimas), teisinį reglamentavimą (pažymos 4.1-4.8 punktai) bei į tai, kad siekiant greitesnio ir efektyvesnio Pareiškėjos Skunde nurodytų problemų išsprendimo tikslinga kreiptis į kitas institucijas (įstaigas) (Ligoninę, VTPT ir SAM), Skundo tyrimas nutrauktinas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

14. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia Pareiškėjos skundo dėl galimai pažeidžiamų jos sūnaus teisių skyrus jam priverstinį gydymą, dėl VTPT ekspertų veiklos, dėl Ligoninės personalo (gydytojos H. Bieliūnienės) netinkamo elgesio su Pacientu ir Pareiškėja tyrimą nutraukti.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

15. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 punktu, Lietuvos Respublikos **Seimo kontrolierius rekomenduoja Valstybinei teismo psichiatrijos tarnybai:**

15.1. įvertinti Skundo aplinkybes dėl galimai netinkamai atliktos ekspertizės, prireikus kreiptis į Pareiškėją dėl papildomų dokumentų ir (arba) informacijos pateikimo bei esant pagrindui perduoti Pareiškėjos kreipimąsi (ir kitus dokumentus) Tarybai sprendimui pagal kompetenciją priimti, kartu ir įvertinti poreikį patikrinti ekspertų kvalifikaciją;

15.2. pateikti Pareiškėjai atsakymą pagal Skundo turinį, išsamiai paaiškinant dėl visų Skundo aplinkybių.

16. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6, 15 ir 21 punktais, Lietuvos Respublikos **Seimo kontrolierius rekomenduoja VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės direktoriui:**

16.1. įvertinti Skunde aprašytus gydytojos H. B. veiksmus, atlikti patikrinimą, pateikti Seimo kontrolieriui ir Pareiškėjai išvadą;

16.2. imtis priemonių gerinti VšĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninės darbuotojų bendravimo su pacientais ir jų lankytojais kultūrą bei šios įstaigos vidaus mikroklimatą;

16.3. įvertinti ir pateikti Seimo kontrolieriui ir Pareiškėjai išvadą, ar pacientas pagal sveikatos būklę gali dalyvauti teismo posėdyje (peržiūrint jo hospitalizavimo klausimą), jeigu gali – siūlyti teismui kviesti pacientą ir jo atstovą (Pareiškėją) į teismo posėdį, jeigu negali – pateikti detalius paaiškinimus, kodėl, siūlyti teismui kviesti į teismo posėdį paciento motiną (Pareiškėją).

17. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 punktu, Lietuvos Respublikos **Seimo kontrolierius rekomenduoja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai** – pateikti Pareiškėjai paaiškinimus dėl Paciento psichikos sveikatos būklės papildomo įvertinimo atlikimo tvarkos ir reikalavimų.

Atsakymą Pareiškėjai prašytume pateikti teisės aktų nustatytais terminais ir tvarka, o apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus Seimo kontrolieriui pranešti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y., **ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos**, pateikiant informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas